ALLERGIA-, IHO- JA ASTMALIITTO RY

Asia: K 1/2025 vp Hallituksen vuosikertomus 2024

Tarkastusvaliokunnan kuuleminen

Aika 22.10.2025 klo 11.50
Paikka: Valiokuntahuone E 450, Eduskuntatalo

Asiantuntija: Katariina Ijäs

1. Terveet tilat 2028 -toimenpideohjelman keskeisten tavoitteiden toteutuminen? Mitä toimenpideohjelmalla on saatu aikaan, arvio ohjelman vaikuttavuudesta

Allergia-, iho- ja astmaliitto pitää myönteisenä sitä, että keskustelu terveellisestä sisäilmasta ja sisäympäristöistä on lisääntynyt Terveet tilat 2028-toimenpideohjelman aikana. Ohjelman myötä tietoisuus julkisten rakennusten kunnosta ja sisäympäristöön vaikuttavista tekijöistä on kasvanut. Lisäksi ohjelma on osaltaan vaikuttanut siihen, että aiemmin polarisoitunut julkinen keskustelu aiheesta on muuttunut vähemmän tunnepitoiseksi. Ohjelman aikana tehdyt kyselyt ja tutkimukset ovat tuottaneet uutta tutkittua tietoa julkisten rakennusten sisäilmaan liittyvistä tekijöistä.

Ohjelman ansioksi voidaan lukea myös eri alojen asiantuntijoiden verkostoituminen ja tiedon sekä kokemusten monialainen jakaminen. Ymmärrys asiayhteyksistä ja haasteiden monitekijäisyydestä on lisääntynyt.

Vaikuttavuuden arviointi sidosryhmän näkökulmasta on kuitenkin haastavaa. Pitkän aikavälin vaikuttavuus riippuu siitä, miten ohjelmassa kehitetyt toimintamallit saadaan juurrutettua käytäntöön ja hyödynnettyä tehtyjä selvityksiä. Vaikuttavuus syntyy verkostoissa ja siinä, miten kunnat ja muut julkisia tiloja ylläpitävät yhteisöt osaavat hyödyntää uutta tietoa ja toimintamalleja. Verkostojen ylläpito vaatii kuitenkin koordinoivaa tahoa, ja niitä tulisi kehittää jatkuvasti, jotta niistä saadaan paras mahdollinen hyöty. Toimintamalleja olisi myös syytä uudistaa säännöllisesti, sillä yhteiskunta ja olosuhteet muuttuvat esimerkiksi ilmastonmuutoksen myötä.

2. Kansallinen sisäilma ja terveys -ohjelman tavoitteet ja aikaansaannokset?

Kansallinen sisäilma ja terveys -ohjelmassa on saavutettu paljon ohjelmalle asetettujen mittareiden perusteella arvioituna. Allergia-, iho- ja astmaliitto on osallistunut ohjelman ohjausryhmään ja sihteeristöön. Liiton pääasiallinen rooli on ollut viestinnällinen: olemme välittäneet tietoa ohjelman saavutuksista omissa kanavissamme sekä tuoneet potilasjärjestönä keräämäämme kokemustietoa muiden toimijoiden tietoon.

Ohjelmassa on tuotettu runsaasti selvityksiä, tutkimuksia ja toimintaohjeita, joita on voitu hyödyntää esimerkiksi liiton neuvonnassa. Monet materiaalit on tuotettu asiantuntijanäkökulmasta ja

palvelevat hyvin asiantuntijoita, mutta väestöviestinnän näkökulmasta ne eivät ole aina olleet saavutettavia, mikä on vaikeuttanut niiden hyödyntämistä laajemmassa viestinnässä.

Allergia-, iho- ja astmaliiton neuvontaan otetaan yhteyttä noin tuhat kertaa vuodessa, ja sisäilmaan liittyvät kysymykset ovat yksi yleisimmistä yhteydenottosyistä. Yleistajuiselle tiedolle olisi edelleen tarvetta, sillä kokemuksemme mukaan ohjelman aikana tuotettuun tutkittuun tietoon ei luoteta kaikissa väestöryhmissä. Työperäinen altistuminen sisäilmahaasteille koetaan ongelmaksi erityisesti matalamman koulutustason ammateissa ja julkisissa tiloissa työskentelevien keskuudessa. Uusimmat tutkimustulokset, joissa ei ole aina löydetty selkeää näyttöä oireiden ja sairastavuuden yhteydestä sisäilmahaasteisiin, koetaan uhkaksi. Monet uskovat, että nämä tulokset voivat johtaa siihen, ettei mahdollisiin sisäilmaongelmiin puututa riittävästi. Tästä syystä näemme, että Terveet tilat -ohjelman toimintamallien jalkauttamista olisi hyvä jatkaa, ja Kansallisessa sisäilma ja terveys -ohjelmassa tulisi tuottaa jatkossa lisää yleistajuista materiaalia ohjelman materiaaleista.

Olemme nostaneet esiin huolen siitä, että joidenkin väestöryhmien kohdalla sisäilman laatuun ja asumisterveyteen liittyvät haasteet ovat elämänlaadullisesti ja taloudellisesti merkittävämpiä sosioekonomisten syiden sekä tiedon ja taitojen puutteen vuoksi. Esimerkiksi pienituloisille vuokra-asujille ja vähävaraisille pitkäaikaissairaille asumisterveys- ja sisäilmaongelmat ovat erityisen haastavia, koska mahdollisuudet vaikuttaa asumisolosuhteisiin ovat rajalliset.

Potilasjärjestönä olemme huomanneet, että sisäilmaoireileva kansalainen ei saa välttämättä tarvitsemaansa apua ja tukea. Tällä hetkellä mikään viranomaistaho ei ole velvoitettu auttamaan yksittäistä kansalaista sisäilmaongelmissa. Potilasjärjestöön tulevien yhteydenottojen perusteella koemme, että haastavien väestöryhmien kohdalla tarvittaisiin entistä monialaisempaa yhteistyötä eri viranomais- ja muiden tahojen kesken. Esimerkiksi suuret vuokranantajatahot tulisi velvoittaa ottamaan entistä enemmän vastuuta erityisryhmien hankalissa sisäilmatilanteissa.

Sosiaali- ja terveydenhuollon toimijoille on ohjelman aikana tuotettu koulutusta. Filha ry:n tuottama koulutusmateriaali terveydenhuollon ammattilaisille on tärkeä apuväline, jotta vuorovaikutukseen liittyvät haasteet ja kohtaamattomuus vähenisivät. Työtä on kuitenkin jatkettava, sillä liittoon tulee edelleen yhteydenottoja, joissa korostuvat haasteet oireita kokevan ihmisen tuen saamisessa sosiaali- ja terveydenhuollossa.

Kansallisen sisäilma ja terveys -ohjelman yhtenä tavoitteena on ollut parantaa sisäympäristöissä oireilevien ja sairastavien hoitoa ja tukea. Tähän tavoitteeseen olisi hyvä panostaa ohjelman loppuaikana entistä enemmän. Toivomme, että erityisen haastavassa tilanteessa olevien väestöryhmien työ- ja toimintakykyä voitaisiin edelleen parantaa ja viestintää kohdentaa eri ryhmille.

3. Mitä seurauksia on Terveet tilat 2028-toimenpideohjelman lopettamisesta etuajassa? Jäikö jotakin olennaista kesken tai toteuttamatta? Miten ohjelman lopettaminen mahdollisesti vaikuttaa Kansallinen sisäilma ja terveys -ohjelman loppuun saattamiseen?

Terveet tilat -ohjelmassa on tuotettu toimintamalleja ja luotu laajoja verkostoja, joiden jalkauttamista ja ylläpitoa olisi hyvä jatkaa. Ohjelman ennenaikainen lopettaminen lisää riskiä, ettei saavutettuja tuotoksia ja toimintamalleja saada vietyä käytäntöön, eikä verkostoista saada täyttä synergiaetua.

Toimenpideohjelmassa olisi ollut tärkeää nostaa esiin tulevaisuuden haasteet kiinteistökannan hallinnan ja ennaltaehkäisyn näkökulmasta. Sään ääri-ilmiöt ovat jo lisääntyneet, ja julkisten rakennusten osalta varautuminen kosteusrasitukseen, hellejaksoihin ja tulvariskeihin tulisi

huomioida paremmin kunnossapidon ja rakentamisen yhteydessä. Ohjelma olisi ollut luonteva paikka tuoda keskusteluun myös tulevaisuuden rakennuskannan ylläpitoon ja uudisrakentamiseen liittyvät haasteet.

Kansalliset ohjelmat ovat tärkeitä terveyden edistämisen näkökulmasta. Toivomme, että Terveet tilat -toimintaohjelman ennenaikainen lopettaminen ei estä tai vaikeuta Kansallisen sisäilma ja terveys -ohjelman loppuun saattamista, vaan asetetut tavoitteet ja toimenpiteet saadaan toteutettua suunnitellusti.

Allergia-, iho- ja astmaliitto jakaa ohjelman loppuraportissa esitetyn huolen siitä, että Terveet tilat 2028-ohjelman päättyminen voi johtaa sisäilmateemojen esilläpidon ja osaamisen vähenemiseen kunnissa ja hyvinvointialueilla. Tämä voi pysäyttää positiivisen kehityksen. Kuntien, hyvinvointialueiden ja muiden kiinteistönomistajien vaikea taloustilanne voi lisätä riskiä, ettei julkisten tilojen kunnossapitoon pystytä jatkossa resursoimaan riittävästi. Jatko-ohjelma poikkihallinnollisesti toteutettuna voisi olla ratkaisu tähän haasteeseen.